

תעודה: גולדה מאיר בפגישה עם עורכי העיתונים במוצאי מלחמת יום הכיפורים

זכי שלום

מבוא

כחודש לאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים נפגשה ראש הממשלה גולדה מאיר עם עורכי העיתונים בישראל. הפגישה הוגדרה פגישה סגורה בסיווג סודי ביותר. היא נערכה ב-6 בנובמבר 1973.¹ כידוע, דוד בן-גוריון הנהיג נוהג של מפגש בין ראש-הממשלה לעורכי העיתונים ביום כ"ט בנובמבר 1947, יום האישור של תוכנית החלוקה בעצרת הכללית של האו"ם. בן-גוריון היה חולק עם עורכי העיתונים סודות מדינה רגישים ביותר על בסיס הבנה שקטה שעורכי העיתונים יהיו מעין שותפי סוד סמויים לאירועים ולהחלטות רגישות ביותר במדינת ישראל. ב'תמורה' הסכימו עורכי העיתונים הסכמה שבשתיקה להימנע מפרסום הדברים שנמסרו להם במסגרת זו.

מנקודת ראותה של הממשלה זו היתה 'עסקה' משתלמת ביותר. היא הפכה את העיתונים צנזורים של עצמם. מנקודת ראותם של אמצעי התקשורת הציב הסדר זה סימן שאלה גדול על האתיקה העיתונאית שלהם. יש להניח כי בימינו היתה נשמעת זעקה גדולה על נכונותה של העיתונות להתכחש התכחשות גורפת כל-כך לתפקידה המרכזי – מאמץ לחשוף את מרב המידע לפני ציבור הקוראים. אפשר להבין עסקה זו רק על רקע התקופה המיוחדת של ראשית שנות המדינה – באותה תקופה העיתונות ודעת הקהל תמכו כמעט לחלוטין במדיניות הממשלה.²

מתקבל הרושם שמלחמת יום הכיפורים היתה נקודת השבר של תמיכה זו. במהלכה ובעקבותיה התערער מאוד האמון במוסדות השלטון בכלל ובמערכות הבטחונות בפרט,

1. פרוטוקול הפגישה נמצא בארכיון הקיבוץ המאוחד (אק"מ), חטיבה 15, גלילי, מכל 93, תיק 6 [להלן: התעודה]. המחבר מבקש להודות לבועז וונטיק על הערותיו החשובות לעבודה זו.
2. על יחסו של בן-גוריון לעיתונות ראו: זכי שלום, 'בן-גוריון והעתונות – הלכה ומעשה: שתי התייחסויות משנות ה-50 של ראש הממשלה הראשון, על עתונות ועיתונאים, צורכי השעה וממד העתיד, ואמינות ידיעות והדלפות', קשר, 20 (נובמבר 1996), עמ' 57-64.

גם בסוגיות שנחשבו נכסי צאן ברזל של יחסם של אזרחי המדינה לרשויות הביטחון שלה. את הביטוי הנוקב ביותר אפשר לראות בשיחה של עורך מעריב אריה דיסנצ'יק כשהוא נותן ביטוי לתחושה הרווחת בציבור כי ההנהגה בישראל בראשות ראש-הממשלה אחראית למותם הלא-מוצדק של חיילי צה"ל. 'הציבור', אומר דיסנצ'יק, 'צריך להאמין שכל קורבן שנפל [במלחמה] לא היה קורבן-שווא. ההרגשה הזאת, לדאבוני הרב, אינה קיימת'.³ עורכים אחרים נתנו גם הם ביטוי להתרופפות האמון בצה"ל על רקע ההרגשה שאת דרכם של מפקדי צה"ל לא מנחים רק שיקולים צבאיים-מבצעיים טהורים, אלא גם שיקולים פוליטיים ואפילו אישיים. עורך למרחב דוד פדהצור נותן ביטוי נוקב להרגשה זו כשהוא מדווח על עורך עיתון 'שעבר בחזית מגזרה לגזרה, והוא אמר לי כך: אנו הולכים מאספת-בחירות אחת לשנייה [...] זה מצביע על מצב חמור, שלא צריך להרבות בדברים כדי לתאר למה הוא עלול להוביל'.⁴

על רקע זה התעוררה בהכרח השאלה באיזו מידה תרמה העיתונות, בעיקר הכתובה, למחדל הנורא של מלחמת יום הכיפורים בהתגייסותה הבלתי-מעוררת לטובת הממשלה ובנכונותה להתעלם במכוון ממידע 'מפליל' על הממשלה, שריה ויועציה. עורך למרחב נותן לכך ביטוי אמין בדבריו: 'צריך להביא בחשבון', הוא אומר, 'שהעיתונות מופיעה כנאשמת לא רק על-ידי הממשלה וראש-הממשלה, אלא על-ידי הציבור [...] שומעים שעיתונאים טשטשו דברים לפני המלחמה, ובעיצומם של הקרבות וגם היום [...] יש אנשים הסבורים כיום שהאמינות של העיתונות בארץ נפגמה [...] עלינו להיות ערים לכך שבמדינתנו [אנחנו גורמים לכך] שהציבור לא יבקש לקרוא בעיתונים כדי לדעת את המצב לאמיתו'.⁵

לא ידוע לנו אם הפגישה ב-6 בנובמבר נועדה להקדים את הפגישה השנתית של ראש-הממשלה עם עורכי העיתונים בכ"ט בנובמבר. ואולם מאפייניה של פגישה זו דומים למדי למפגשים בין ראש-הממשלה לעורכים בכ"ט בנובמבר. ייתכן אפוא שלרגל אירועי המלחמה הוקדמה פגישה כ"ט בנובמבר בשבועות מספר.

האווירה בפגישה היתה קשה וטעונה. התחושה הכללית בציבור היתה שצה"ל כשל במלחמה, ובכל מקרה לא עמד בציפיות שתלו בו. רבים ראו בתוצאות המלחמה תבוסה. ברקע נעשתה השוואה בלתי-נמנעת בינה לבין מלחמת ששת הימים, המלחמה המוצלחת בתולדות מלחמות ישראל, שהיתה רק שש שנים קודם לכן. באותה מלחמה הדהים צה"ל את העולם כשהצליח להביס את צבאות מצרים, סוריה וירדן בתוך ימים ספורים. עתה היתה התמונה שונה לחלוטין, קודרת ומעיקה. רבים תהו כיצד ייתכן שבתוך פרק זמן כה קצר תפקד צה"ל בצורה כה שונה.

את האכזבה הגדולה ביותר הנחילה קהילת המודיעין של ישראל, שעד כה קנתה לה מוניטין בכל העולם. היא יצרה סביבה 'הנחת עבודה' ששום דבר מן המתרחש בעולם הערכי אינו נסתר מנגד עיניה. והנה מתברר כי היא יצרה מצג שווא. בשעה שצבאות

3. התעודה.

4. שם.

5. שם.

מצרים וסוריה נערכו למערכה נגד ישראל, אותה קהילת מודיעין, על כל זרועותיה, כשלה במתן התראה מוקדמת למקבלי החלטות.⁶

מטבע הדברים הזמין הכישלון האשמות והאשמות-נגד בין גופי המודיעין. האחד הטיל את האשמה על משנהו. הציבור אינו יכול לרדת לשורש האמת. אין לו הכלים לכך. הוא מבין שמהו רקוב ב'ממלכת דנמרק', אם כי אין הוא יכול להגדיר במדויק על מי בדיוק רובצת האשמה למחדלים הנוראים שנחשפו במהלך המלחמה. לכן הוא מצפה שגוף מקצועי וחסר פניות יבצע בעבורו את התחקיר בסוגיה זו.

ברקע תחושת הכישלון עמדו גם הבחירות לכנסת, שהיו אמורות להיות באותה עת, אך בסופו של דבר נדחו מחמת המלחמה. מפלגת השלטון בראשות גולדה מאיר ניהלה מערכת בחירות בססמה: 'מעולם לא היה מצבנו טוב יותר'.⁷ המסר לאזרחים הבוחרים היה ברור: אם תתמידו לבחור בהנהגה הקיימת יימשך הסטטוס-קוו הנוח לכולם. אם תעלה הנהגה אחרת, עלול הסטטוס-קוו להשתנות לרעה. ואכן על פני השטח היתה המציאות נוחה מאוד למדינת ישראל.

באוגוסט 1970 באה לסיומה מלחמת ההתשה, שהחלה זמן קצר לאחר תום מלחמת ששת הימים. באמצעות מלחמה זו ביקשה מצרים לכפות על ישראל לסגת מגבולות הפסקת האש גם בלא הסדר מדיני. ישראל שילמה מחיר יקר בגין המלחמה. מאות מחייליה נהרגו, אלפים נפצעו. בציבור הרחב יצרה מלחמת ההתשה סדק עמוק באמון כלפי מקבלי ההחלטות בכלל, והדרג הבטחוני-צבאי בפרט. הטענה העיקרית שהועלתה נגד ממשלת מאיר היתה שהיא הראתה נוקשות בהצגת עמדותיה בסוגיית ההסדר, ולא השאירה למצרים בררה אלא לפעול בדרך צבאית. לפיכך על מדינת ישראל להראות גמישות גדולה יותר בסוגיית תנאי ההסדר. המסר החמור שהיה טמון ברברים היה פשוט: מלחמת ההתשה והרג החיילים אינם תופעה בלתי-נמנעת. על ממשלת ישראל ועל העומדת בראשה מוטלת מרב האחריות למצב זה. תופעה זו, לא אחת, לבשה צורה של מחאה בהפגנות, בהצגות תאטרון ובכלי התקשורת.

הנהגת המדינה עשתה מאמצים מרוכזים להזים את הביקורת נגדה. בין השאר היא הבהירה כי זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים (ב-19 ביוני 1967) קיבלה ממשלת ישראל הכרעה אסטרטגית מרחיקת לכת: היא הביעה נכונות לסגת מסיני עד לגבול ה-4 ביוני 1967 בתמורה להסדר שלום עם מצרים. אולם מצרים לא היתה מוכנה להיענות להצעה נדיבה זו. הגם שעוברתית טענה זו היתה נכונה, היא לא הצליחה לשנות את הדימוי הקשוח והלא-מתפשר שדבק בראש-הממשלה מאיר.⁸

6. על כשלון אמ"ן ראו: אורי בר-יוסף, הצופה שנרדם: הפתעת יום הכיפורים ומקורותיה, לוד 2001.

7. ראו: אמנון ברזילי, 'מברירת המחדל ועד למחדל', הארץ, 9 באוקטובר 2003.

8. על הלך הרוחות בציבוריות הישראלית בתקופת מלחמת ההתשה והביקורת שהותכה על דרך התנהלותה המדינית של הממשלה במהלכה, ראו: יונה הררי, משיח רכוב על טנק: המחשבה הציבורית בישראל בין מבצע סיני למלחמת יום הכיפורים 1955-1975, ירושלים 2002, עמ' 139-172; דן בבלי, חלומות והודמניות שהוחמצו 1967-1973, ירושלים 2002, עמ' 75-77.

מלחמת ההתשה הסתיימה בניצחון דחוק של ישראל, שהושג כאמור במחיר יקר מאוד. הביטוי העיקרי לניצחון זה היה העובדה שמצרים הסכימה להפסיק את האש כשכוחות צה"ל עדיין היו על גדות התעלה. משמע, תביעתה המרכזית של מצרים כי ישראל תסיג את כוחותיה בתמורה להפסקת אש לא נענתה. בגזרות האחרות שרר שקט יחסי. ירדן העמיקה את שיתוף-הפעולה הבטחוני עם ישראל בעקבות אירועי ספטמבר השחור בשלהי 1970, ולאחר שהתברר למלך חוסיין כי ישראל היא בת-ברית עיקרית שלו במאבק נגד התנועה הלאומית הפלסטינית. בגזרה הסורית נשמרה הפסקת האש בצורה קפדנית למדי. בתחום הכלכלי ידעה מדינת ישראל תקופה של יציבות ופריחה. במישור המדיני היה מעמדה של ישראל איתן למדי. תוכניות שונות, שהועלו בממשל האמריקני, להביא לידי נסיגה ישראלית מקווי הפסקת האש בתמורה להסדר כלשהו, ובראשן תוכנית רוג'רס, קרסו ונפלו. בעצם התברר כי המערכת הבינ-לאומית בכלל והממשל האמריקני בפרט אינם מתנגדים מעשית להמשך הסטטוס-קוו הקיים. כללית נראה היה שמציאות זו יכולה להימשך עוד זמן רב. על פני השטח לא נראה היה שיש גורם שיכול להביא לידי שינויה של תמונת מצב נוחה זו.⁹

על רקע זה אפשר להבין את השבר הגדול שחוללה המתקפה המצרית-סורית המתואמת ב-6 באוקטובר 1973, שהובילה לפרוץ מלחמת יום הכיפורים. בבת אחת נוכח הציבור לדעת שצה"ל אינו 'כל יכול'. ליחידות צה"ל חסרו כלים בסיסיים לניהול המלחמה. ישראל נאלצה לבקש מן הממשל האמריקני לשגר רכבת אווירית של ציוד צבאי. המלחמה חשפה את המודיעין הישראלי באחד מרגעי השפל החמורים ביותר שהיו לו. על כל אלה נתווספו ידיעות, שהלכו והתרחבו, על הפקרת חיילים במעוזים, על מריבות קשות בקרב מפקדי הפיקוד העליון של צה"ל תוך כדי לחימה עקובה מדם ועל שרבוך מאויים ושיקולים פוליטיים ואישיים בתהליך קבלת החלטות בזמן המלחמה.

בנסיבות אלה אין תמה אפוא שבקרב חלקים רחבים בציבור ובאמצעי התקשורת הלכה וגברה הדרישה להקמת ועדת חקירה בלתי-תלויה שתחקור את אירועי המלחמה. ברקע הדברים עמדה כמובן התביעה למצוא אשמים ו'לערוף ראשים'. בפגישתם עם מאיר נתנו עורכי העיתונים ביטוי, ברמות שונות של אינטנסיביות, לצורך בהקמת ועדה לחקירה של אירועי המלחמה. בראש התומכים במהלך זה עמד עורך הארץ באותם ימים, גרשון שוקן. עם זאת ניכרת מצד כל העורכים גישה זהירה ורצון שלא לפגוע בכבודה של ראש-הממשלה. עמדתם של עורכי העיתונים לאורך כל השיחה היתה עמדה מתגוננת. המסר המשתמע מדבריהם הוא שהם קיבלו את התפיסה של ראש-הממשלה ולפיה העיתונות במדינת ישראל צריכה לראות לנגד עיניה, בעדיפות עליונה, את האינטרסים

9. על מדיניותה של ארצות-הברית לפני מלחמת יום הכיפורים ראו: בועז וונטיק וזכי שלום, 'מדיניות ארצות-הברית במזרח התיכון: זרז לפרוץ מלחמת יום הכיפורים', עיונים בתקומת ישראל, 19 (2009), עמ' 205-245; קוונדט ויליאם, עשור של החלטות: המדיניות האמריקאית כלפי הסכסוך הישראלי-ערבי, 1976-1967, תל-אביב 1980; Henry A. Kissinger, *White House Years*, Boston 1979, pp. 341-379

הלאומיים של מדינת ישראל. לפיכך אסור לעיתונות להפיץ מידע שיש בו כדי לפגום בתדמיתה ובחוסנה של המדינה. במהלך הפגישה אומר עורך מעריב אריה דיסנצ'יק דברים ברורים, וחמורים למדי, על תפקודה של העיתונות במהלך המלחמה:

אנו כמעט בכל יום הודרכנו על-ידי שר הביטחון והרמטכ"ל וראש המודיעין, וידענו [על] מצבים הרבה יותר חמורים, שבכלל לא פרסמנו אותם. נתנו יד לדיווחים שידענו מכלי ראשון שהם לא מתאימים למצב האמיתי בחזית, ועזרנו במו ידינו ליצור מצבים, שלא היו קיימים.¹⁰

לכל אורך השיחה נשמעו עורכי העיתונים כמתנצלים על המידע שהם פרסמו ועל הפגיעה המתבקשת בממשלה ובשריה. איש מן העורכים לא העז לומר לראש-הממשלה באורח חד-משמעי את האמת הפשוטה: תפקידה של העיתונות הוא לרווח לאזרחי המדינה על מחדלי הממשלה, והיא רשאית, ואפילו חייבת לעתים, לאחר בדיקה, לתבוע גם הסקת מסקנות אישיות נגד האחראים לכשלים. הדיאלוג הזה אינו מבטא אפוא את שעתה היפה של העיתונות בישראל. כיום, במבט לאחור, הצידוקים שעורכי העיתונים מביאים לפני ראש-הממשלה נשמעים לא מכובד.

א. הטיעון הבולט ביותר הוא שהחברה בישראל היא חברה אינטימית. ל'כל אחד' יש חבר בצבא וכולם מקבלים מידע על שהתרחש בחזית. לפיכך יהיה זה חסר תועלת להסתיר דברים.

ב. ממילא הרבה מן האירועים הכושלים שדיווחה עליהם העיתונות הישראלית דווחו עוד קודם לכן בעיתונות העולמית. עיתונות זו מקבלת יחס מועדף מנציגי המדינה, הגם שהיא נותנת יד לפרסומים שליליים מאוד על מחדלי הממשלה והצבא. בנסיבות אלו אין לעיתונות הישראלית שום סיבה להצניע את המידע שברשותה.

ג. העיתונות 'בסך הכול' נותנת בכתובתה פתחון פה לרצונות חזקים מאוד בחברה הישראלית. רוב אזרחי המדינה מרגישים שמהו 'לא בסדר' בהתנהלות ההנהגה במדינת ישראל.¹¹

תגובותיה של ראש-הממשלה על תביעת עורכי העיתונים להקים ועדת חקירה מלמדות על זחיחות הדעת שאפיינה אותה ואת ממשלתה בתקופה שקדמה למלחמת יום הכיפורים, ואף בזמן המלחמה. הגם שתוצאותיה החמורות של המלחמה כבר היו ידועות, ראש-הממשלה הסתייגה מאוד מן התביעה שתוקם ועדת חקירה. המסר העולה מדבריה הוא הכרה בכשלים שהיו במלחמה, אך הכשלים הם כשלים מבצעיים של הצבא. לא ניכר בה שהיא ניסתה לעשות חשבון נפש של ממש על חלקו של הדרג המדיני בכשלים החמורים שהובילו למלחמה. מילה אחת אינה יוצאת מפיה על האופוריה ועל הביטחון העצמי חסר הגבולות שאפיינו את מהלכי ההנהגה בישראל בשנים האלה. אילו היה הדבר

10. התעודה.

11. על המחאה הציבורית בישראל לאחר המחדל של מלחמת יום הכיפורים ראו: הררי, משיח רכוב על טנק, עמ' 216-229.

תלוי בה, קרוב לוודאי שהיא היתה מסתפקת בוועדות מקצועיות של צה"ל לבריור אירועי המלחמה בהיבט הצבאי בלבד.

מאיר הגיעה לכס ראשות הממשלה לאחר שנים רבות ששירתה בתפקידים שונים במערכת הפוליטית בישראל. היא היתה מנוסה דיה וחשה היטב את רחשי הלב של הציבור הרחב ושל התקשורת, שדרשו בדיקה מקפת ובלתי-תלויה של אירועי המלחמה. מטרתה הברורה של מאיר היתה לסכל יוזמה זו, או לפחות לדחותה לזמן לא מוגדר, קרוב לוודאי מתוך הנחה שהזמן החולף יעמעם את הכעסים ואת הלהט המלווים עתה תביעה זו. אם כך יהיה, היא תוכל לסיים את תפקידה בנחת רוח ומתוך שביעות רצון, ותדאג להעביר את ההנהגה למקורבים אליה ואל דעותיה.

על רקע זה היא מנסה להבהיר לעורכי העיתונים כבר בראשית הפגישה כי התביעה לחקירה מלאה של מהלכי המלחמה מתפרצת אל דלת פתוחה, שכן הממשלה עצמה מבקשת לחקור את הסוגיה הכאובה הזאת. 'אין שמץ של רצון או מחשבה שנתחמק מלברר ולחקור וללמוד דברים', אמרה מאיר לעורכי העיתונים.¹²

דה עקא, שני הצדדים ידעו היטב כי כל צד מדבר על חקירה שונה לחלוטין. מאיר מתכוונת לוועדת חקירה פנימית ומקצועית שתאתר ליקויים פרטניים בהפעלת כוחות צה"ל ובעיצוב הערכות המודיעין. ועדת חקירה כזאת תתמקד מן הסתם בדרגים המקצועיים ותימנע מחיכוך עם אישים בדרג המדיני. בכל אופן אפשר להניח שוועדה כזאת תימנע מהטלת אשמה כלשהי על אישים בדרג המדיני. חזקה על פוליטיקאים מנוסים כמו מאיר, משה דיין וישראל גלילי שינסחו לוועדה זו כתב מנדט שימנע ממנה גלישה לתחום העליון של הנהגת המדינה. במהלך השיחה נתנה מאיר ביטוי לתפיסתה את אופי ועדת החקירה שהיא סבורה שצריכה לקום, וכך אמרה: 'אני מתארת לי שהרמטכ"ל צריך לערוך איזו בדיקה, כדי לדעת ולדעת בכנות מה קרה בדיוק, ואפילו מבחינה טכנית. הנה, הורידו הוראות כאלה; האם הן קוימו – או לא? מדוע לא קוימו ומי לא קיים? הוא צריך לעשות זאת, לא כן?'

אמצעי התקשורת מדברים על ועדת חקירה שונה בתכלית. אותם מנחה, אליבא דמאיר, 'הרצון הזה לחפש ולמצוא מישחו שצריך להוריד לו את הראש – בין אם יש כזה או לאו, העיקר שקודם-כול יעוף ראש של מישחו [...] וכל זה בטרם הוכח משהו'. הגם שזוהי העמדה קיצונית של פני הדברים, אפשר להתרשם כי היא נותנת ביטוי לזרמים חזקים ביותר של רחשי לב בציבור, שקיבלו מן הסתם ביטוי גם בכלי התקשורת.¹³

בשיחתה עם עורכי העיתונים ובמאמציה להדוף את התביעות להקמת ועדת חקירה בלתי-תלויה גייסה מאיר מגוון של טיעונים. אבל בסופו של דבר כשלו מאיר וחבריה בהנהגה במאמציהם למנוע הקמה של ועדת חקירה ממלכתית. ועדת אגרנט, שהוקמה לאחר המלחמה, קיבלה אמנם מנדט צר יחסית לבחון את אירועי המלחמה, אולם מסקנותיה היו נחרצות דיין והובילו, בתהליך מייסר, להתפטרותה של ראש-הממשלה מתפקידה וגם

12. התעודה.

13. שם.

להתפטרותו של שר הביטחון דיין. הצלחה זו של דעת הקהל ואמצעי התקשורת היתה נקודת מפנה בהגדרת האחריות של מקבלי החלטות במגוון רחב של תחומים, ובייחוד באירועים מלחמתיים הכרוכים בדיני נפשות. בעקבותיה הוקמו ועדות חקירה רבות, ורובן הובילו לידי שינויים במבנה ההנהגה הפוליטית במדינת ישראל.

פגישה עם עורכי העיתונות

6 בנובמבר 1973, תל-אביב

סודי ביותר

היו"ר [אריה] דיסנצ'יק [עורך מעריב]: [...] אני רוצה להזכיר [לנוכחים] [...]: הדברים אינם לפרסום ולא לציטוט ולא להגדרה [מפי] 'מקורבים לרה"מ', כי זה כאילו אמרה זאת ראש-הממשלה בעצמה. הצנזור מבקש לא להגיש חומר כזה ולא לסמוך בזה עליו. רה"מ ג' [גולדה] מאיר: אינני יודעת לאילו ימים הולכים אנו. הלוואי ואתברדה ואזמין אתכם ואתאר לכם דברים טובים יותר... אבל יכול להיות שאנו הולכים לימים קשים. יש לי עניין, ואולי גם לכם, שניפגש לעתים קרובות, ולכן – זה תנאי אחד לקיום מפגשים אלה. אם נאמר שהדברים אינם לפרסום – הרי שאינם לפרסום, כאילו לא היתה מסיבה זו בכלל. ועכשיו [לנושא הדיון העיקרי] – היתה מלחמה, והיא לא 'נגרמה', ואני יודעת שמלחמה זו, יותר מכל המלחמות הקודמות, מלווה מכאובים רבים. אמרתי בפעם קודמת, שנפגשתי אתכם, שאין שמץ של רצון או מחשבה שנתחמק מלברר ולחקור וללמוד דברים. אבל אני חושבת, ותסלחו לי, עם כל הכבוד לכם, שמה שמתרחש עכשיו בעיתונים שלכם – עליכם להאמין לי, שבין המון דברים שאינני מבינה, אזי יש דברים שאני לא מבינה ואכפת לי, ויש דברים שאינני מבינה, אז אינני מבינה, אבל איני יכולה להבין מה אתם עושים ומה אתם כותבים ומדפיסים. הרצון הזה לחפש ולמצוא משהו שצריך להוריד לו את הראש – בין אם יש כזה או לאו, העיקר שקודם-כול יעוף ראש של משהו, עד שיעלו על ראש אחר. וכל זה בטרם הוכח משהו. והפרסום הזה יום-יום, כשהוא מגיע לטיים ולניו-יורק ולכל עיתונות העולם [פוגע באינטרסים של מדינת ישראל].

מר דיסנצ'יק: זה מגיע משם אלינו.

רה"מ ג' מאיר: סלח לי. מה שכותבים כתבי ישראל – הם כותבים בעיתונות שלכם. וכי הניו-יורק טיימס נעשה פתאום מומחה לישראל? יש להם אנשים כאן שהם כתבים, ואנשים אחרים מפטפטים והם מאזינים להם, וכך הופכים אנו מדמות של עם שלכם... ולא קראתי עדיין בשום מקום שהיתה לנו מפלה במלחמה זו; היה קשה, אבל עם גבורה וניצחון, ואם כי אינני מומחה צבאי – [אפשר] לומר דברים פנטסטיים [על] הביצוע הצבאי, אבל אנו הופכים את עצמנו לעם קטנצ'יק של רכילות, כשכל אחד אומר על השני שהוא כזה וכזה,

וזה גיבור וזה אינו גיבור וזה עולה וזה יורד... למען השם! מה זה מוסיף לנו? זה מוסיף כוח למדינה? לצה"ל? אנו נכנסים למאבק עם גדולי העולם; האם זה מוסיף איזו דרך-ארץ אלינו? תמיד אמרו לנו והתקוממתי נגד זה, שאנו עומדים יפה רק בסכנה. אם כן – הסכנה עוד לא עברה. הרי מחר או הלילה זה יכול להתחדש, ולא נספיק להוריד את הראשים עד אשר האש תתחדש... מה קרה לנו? מה קרה לנו?! מחר יעמדו הורים שכולים ואלמנות ויתומים בפעם הראשונה ליד הקברים. מה קורה כאן? קיבלתי היום מכתב מאישה, שיש לה חמישה בנים בצבא. הצעיר שבהם נפל, והיא אומרת: מדוע היית כל-כך עצובה בטלוויזיה? אל תהיי עצובה, הרימי את הראש. האם זה מגיע לי, ולנו? מה אתם עושים? מה אתם עושים ולמה? עוד מעט לכל אישיות יהיה הגיבור שלה, וכל היתר – לעזאזל. לכן, אינני מבינה, פשוט אינני מבינה, פשוט אינני מבינה מה נעשה כאן. לא יושב כאן בא-כוח איזה עיתון שלעורכו וכתבו זה נוגע פחות מאשר לי; חלילה! אבל אולי נעצור לרגע ונגיד: טוב, זה שיגעון ונפסיק עם זה. יש עיתון היודע כבר בדיוק מתי תהיה ועדת חקירה. הוא החליט כבר על-כך. אלא שאינו יודע אם זה יהיה בסוף השבוע או לאו. איזו ועדה, היכן ומה הוא רוצה לחקור? והאיש הזה אשם ואחר אינו אשם, וזה עולה וזה יורד... האם זה מחזק אותנו, האם זה טוב לנו? אתם מכירים אותי. כאשר טענו אלה שטענו על תדמית, אמרתי שתדמית במחיר של עניינים חיוניים – אני מוותרת על כך. אבל אנו לוקחים, תסלחו לי, זפת ומורחים את פנינו וכך אנו רוצים להופיע. וזה עם שעמד בסכנה גדולה ושילם מחיר איום כזה, ויכול להיות שמחר זה יתחדש. מה הבהלה הזאת לעשות חשבונות עם אישים? לכתב אחד יש את האיש הזה, ולאחר – מישהו אחר, ואם הוא רוצה להעלות איש א' – מוכרחים להוריד את ב' וכל זה בזמן כזה! מילא, אילו היה זה בזמן שלום – זה באמת שעשוע מעניין... בסדר, אבל עכשיו, עתה הזמן? מחר יום זיכרון לאלף שמונה מאות וחמישים קורבנות; האם זה מנחם את האבלים? איני רוצה שתנסו לפרש [את] דברי, כאילו אני אומרת שאין דבר, אין מה לחקור ולברוק וללמוד. יש ויש. אני לא יודעת עדיין מה. אני יודעת שזה לא יכול לעבור כך סתם. אבל האם צריך לעשות זאת עכשיו? מיד? רציתי לטלפן [לאפרים] קישון, והוא לא היה. כמעט לא קראתי עיתונים במשך החודש האחרון. לא ראיתי טלוויזיה ולא שום דבר. אבל במטוס קראתי שלשום את קישון, ותאמינו לי שהיו לי דמעות בעיניים, על גודל הביטוי הזה.

מר [גרשום] שוקן [עורך הארץ]: הנושא שנגעת בו עכשיו הוא הנושא המכאיב שמעסיק את כולנו. וזה לא רק נושא מכאיב, אלא גם עניין מסובך מאוד. את אומרת שהעיתונות כותבת דברים, שהם משפיעים באופן שלילי על המורל, והעיתונות מפרסמת דברים, שאת קוראת להם רכילות. אבל נדמה לי שאנו צריכים להביא בחשבון שאנו חברה אחת, גם כותבי העיתונים וגם קוראיהם וגם החיילים בחזית. יש קשר בין אלה, וחיילים באים מן החזית לחופשה והם מספרים סיפורים, ואם הם לא מספרים רכילות – יכול להיות שלא כל מה שכל חייל מספר זו האמת האובייקטיבית, אבל בכל אופן זו אמת סובייקטיבית, כפי שהוא הרגיש ונוכח בה כאשר הוא היה בקו הראשון. אם החייל מספר שהושיבו אותו בטנק שיצא נגד המצרים בלי מקלעים – ועוד דברים כאלה שחיילים מספרים, שהיה בלגן –

אלה דברים שאיני חושב שאפשר לבטל אותם כדברי-רכילות, אלא אלה דברים שאותם חיילים, שעמדו במבחן ויצאו ממנו, הם מדברים על זה עם משפחותיהם ועם ידידיהם. וזה חלק של המציאות, ולא רק חלק אלא זו המציאות ועל זה מדברים היום בארץ. ותפקידנו כאן הוא לא פשוט. ברור שאנחנו מאוד-מאוד מעוניינים ואני חושב שמשתדלים לשמור על עמידה ולעודד עמידה. אבל אילו היינו סוגרים את העמודים שלנו בפני כל ביטוי של דברים אלה, שכיום בכל בית בישראל ובכל בית-קפה משמיעים אותם אנשים שהיו וחזרו משם, אילו היינו מסתירים את זה ומעלימים – אז קודם-כול היינו פוגעים באופן יסודי מאוד באמינות של העיתונות הישראלית בעיני הקוראים. כי אז היא לא היתה משקפת את המציאות, כי לא מרשים להם לחשוב ואינם כותבים. אני חושב שזה היה מחזק את המורל, והעם בישראל היה מרגיש את עצמו אילם, שאינו בא לידי ביטוי. הדברים שחיילים מספרים – עיתונאים שומעים אותם ואיני חושב שעיתונאים סתם כך מעבירים כל דבר. הם בודקים, חושבים ובכל זאת עוסקים בזה.

רה"מ ג' מאיר: ומוציאים פסק-דין מי האשם.

מר שוקן: לא הייתי אומר זאת. ודאי לא קראתי את כל העיתונים, אבל אין לי רושם שזה הדבר העיקרי שהעיתונות פוסקת בו – מי האשמים.

רה"מ ג' מאיר: זה ישנו בשלושה מאמרים.

מר שוקן: זה לא בא מאתנו. עורכי העיתונים לפני עשרה ימים היו אורחי צה"ל, בגדה המערבית של התעלה, ונפגשנו עם הצמרת וקיבלנו הרצאות ונאמר לנו שזה נכשל וזה בא במקומו וזה לא מילא פקודות; אמרו לנו זאת אנשים אחרים. אלה דברים שלא רק שאמרו לנו, אלא אנשים רבים מאוד במדינה יודעים עליהם ואין להעלים אותם. אינני חושב שזה אסון כל-כך גדול, אם בעיתונות כותבים שצריכה להיות חקירה וברדיקה. אני חושב שההורים רואים לפחות שיש איזו היענות לתגובה זו בציבור והעיתונות דורשת חקירה, ואתם אומרים שתהיה חקירה, ולזה יש השפעה יותר טובה על המורל מאשר אילו היינו מורידים מסך-ברזל על זה.

רה"מ ג' מאיר: יש לי יותר מדי הערכה לאינטליגנציה והשכל וההבנה שלך לחשוב שעל זה דיברתי. דיברתי על כך שיש כתבים המפרסמים בעיתונים פסקי-דין. הם כבר חקרו ויודעים מי אשם ואת מי צריך להוריד. הם יודעים מי נכשל. על זה אני מדברת, ואם אתה רוצה שאומר לך אחר המסיבה באיזה עיתון זה נכתב – אומר לך זאת.

מר שוקן: כל העיתונאים יודעים פחות או יותר למה את מתכוונת, אבל היינו למטה וכך אמרו לנו זאת.

מר [טד] לוריא [עורך הג'רוזלם פוסט]: לא נאמר על-ידי אף מפקד שמישהו נכשל.

מר שוקן: נאמר לנו על אלוף פיקוד, אבל נאמר שהחליטו שיותר טוב לא להחליפו ואז נתמנה שם נציג הרמטכ"ל.¹⁴

14. במהלך המלחמה אכן הגיעו הדרג הפיקודי הבכיר של צה"ל והדרג המדיני לידי מסקנה כי אלוף פיקוד הדרום, שמואל גונן (גורודיש), אינו מצליח להתמודד עם האתגרים הניצבים לפניו. בסופו של דבר הוא היה צריך להתמודד עם איום צבאי חמור שנוצר בעקבות המתקפה המצרית-סורית על

מר לוריא: הוא לא אמר שהוא נכשל, הוא לא אמר זאת.

מר דניאל [שבתאי דון-יחיא, עורך הצופה]: נאמר שהיו טרודים בעניינים פנימיים. רבים שואלים היום מדוע אבדה חוכמת חכמי-המדינה ולא ראו את הנולד. איך זה קרה שאבד החוש הבטחוני, שהוא החוש העיקרי שלנו. והתשובה היא אותה: טרודים היו במחלוקת פנימית. מר שוקן סיפר על ביקור בחזית התעלה. גם אני השתתפתי בשני סיורים והודעזעתי בשמעי שבאמצע המלחמה מפקדים דיברו אחד נגד השני – שבגללו נהרגו, ובגללו היו מפלות... הודעזעתי ממש ואני שואל אותה שאלה: מדוע אבדה חוכמת חכמים. בארץ הזאת עלול להתפתח תסביך של מצדה, ותסביך של גטו ורשה, אם זה יימשך כך; אם הממשלה הזאת לא תתרומם, לא תמצא את הדרך לא כדי לדעת מי אמר כך או אחרת ולא עריפת ראש זה או אחר, אלא להעלות את המורל של הציבור.

רה"מ ג' מאיר: ואתם אינכם הציבור? אתם מדברים על הציבור; ואני רוצה לומר לכם: לו קראתי שלושה או עשרים מאמרים, שראש-הממשלה צריכה ללכת – האמינו לי, ואני נשבעת לכם בכל היקר לי, שלא הייתי מטרידה אתכם אפילו לשעה אחת מדוע אתם כותבים כך, אלא אדרבה.

קריאה: היו יותר מעשרים מאמרים על כך ולא הטרדת אותנו.

רה"מ ג' מאיר: עוד לא פניתי לאף עיתון אחד לשאול – מדוע הוא כתב נגדי, אבל לא על אנשים שלא יכולים להשיב ולא על אנשים שעדיין ראשם במלחמה.

מר דניאל: יכול להיות שהפריזו במאמר זה או אחר. הטענה הכללית היא טענה חמורה ביותר. כל הפרטים מצטרפים כאן לטענה אחת: היכן הייתם, מדוע ישנו ביום הכיפורים? – זו הטענה.

רה"מ ג' מאיר: קודם-כול יש להוכיח שישנו.

מר דניאל: אלה שבניהם בצבא – יש להם גם הוכחות בעניין זה. יש ביהדות מושג ששמו 'תשובת משקל', והמוצא היחיד – שהממשלה תעשה את הכול בעניין זה.

רה"מ ג' מאיר: מה זה 'הכול'?

מר דניאל: המפלגות תתבקשנה לדחות את הבחירות לזמן בלתי-מוגבל וצריך יהיה להקים ממשלת ליכוד לאומי. בזה בלבד יחזירו במידה רבה את אמון הציבור בהנהגה.

ישראל ב-6 באוקטובר 1973. גונן נכנס לתפקיד אלוף פיקוד הדרום רק חודשים מספר קודם לכן – ב-15 ביולי 1973. הוא קיבל את היערכות צה"ל לאורך התעלה כנתון קבוע, שלא היה יכול לשנותו בפקדי הזמן הקצרים שעמדו לרשותו. מעבר לכך הוא נאלץ להתמודד עם העובדה שעל חלק מן הכוחות הלוחמים פיקדו מפקדים שהיו עתירי ניסיון וידע במישור הצבאי, ובמידה רבה גם בעלי 'גב פוליטי' בלתי-מבוטל: אריק שרון ואברהם אדן. בנסיבות הקשות שנוצרו התקשה גורודיש להפגין סמכותיות מולם. נוצרה סכנה של היעדר מנהיגות ויכולת של מפקד לרתום את כל הכוחות לרשותו במאמץ עליון להדוף את המתקפה המצרית ולהכריע את האויב המצרי. על רקע זה הוחלט למעשה להדיח את גורודיש ולמנות למפקד פיקוד הדרום את חיים בר לב, הרמטכ"ל לשעבר, שבאותם ימים כיהן בתפקיד שר המסחר והתעשייה בממשלת גולדה מאיר.

מר דיסנצ'יק: גברתי, אני חושב שאת לא בתוך העניינים, ואין לי שום טענה, כי יש לך עניינים חמורים יותר מאשר לקרוא את כל העיתונים המופיעים בארץ.

רה"מ ג' מאיר: עוד זה חסר לי – לקרוא את כל העיתונים...

מר דיסנצ'יק: מלחמת ששת הימים היתה הכתובה ביותר, אלא ששם לא היה מה שקרה לנו במלחמה זו. גויים ויהודים רצו עם הצבא וכתבו והופיעו אחר-כך ספרים, שבוע אחר שהסתיימה המלחמה – מספרו של צ'רצ'יל,¹⁵ שבו היו פרטי-פרטים, ועד האחרים – דברים שלא העזנו לפרסם כאן. היום הגעתי לשארם, עם פרוטקציות וקשיים רבים, ועם מטוס קטן, שטסתי בו ארבע שעות, עד אשר הגעתי לשם. אני יושב עם אלוף הפיקוד 'מרשל' שייקה גביש,¹⁶ והנה דופקים על הדלת ונכנס איזה גוי ואומר: אני בא מהניו-יורק טיימס. שואלים אותו: איך הגעת? ומי הביא אותך? הוא אינו משיב. הוא רוצה אינטרוויו [ריאיון] עם גביש. גביש הוא איש ממושמע, ולא נותן לו זאת. אנו מגיעים לביקור בחפ"ק דרום עם שוקן. ליד שדה התעופה יושבים אנו קצת והנה אנו רואים עומדות עשרים מכוניות של תיירים עם עיתונאי-חוץ ומחכים שם. וזה המקום בו דיין והרמטכ"ל נוחתים, כאשר הם הולכים להיפגש עם אלוף גונן ושם מחכים להם... ושם הם מקבלים אינטרוויו. איך הגיעו לשם – איני יודע. אם קראת את הסנדיי טיימס הלונדוני, שהוא מה'ידידים' הגדולים שלנו, לפני שבוע כותב שם [בעיתון] מאמר גדול, כיצד הגיע לתעלה בעזרתנו, ביום הפסקת האש, ומתאר באותות ומופתים שישראל הפרה את הפסקת האש. הוא היה ושכב שם כאשר התחלנו להפציץ... לכן, יש מיליוני יהודים – לא רק בעורף, אלא בשדה, ובמידה שנותנים הד – זה בא משם. איני יודע מה הזין את עיתונאי-החוץ. ייתכן שחלק הוזן על-ידי עיתונאים המשמשים שם, וחלק – יכלו לשמוע בעצמם.

על כן אני חושב שאת עושה לנו עוול. תשאלני את גלאון [בראון].¹⁷ כמה מאות עמודים שמורים אצלו במגירותיו, שלא אושרו לפרסום. אבל באים חיילים בחזרה הביתה ואלה ילדים מזועזעים, שראו מסביבם עשרה או עשרים מידידיהם שנפלו, והקאקציה מאוד קשה, ועל זה צריך לעשות באמת חקירה. אין בציבור הרגשה שאיזה דבר נעשה בעניין זה, כלומר: אם נגמרת היום המלחמה – אולי תהיה מלחמה חדשה. יש לנו עתה חמש שנים פנאי ועלינו לחקור ולעשות הכול בעניין זה. ייתכן שמחרתיים או בעוד ארבעה ימים תתחדש המלחמה, חלילה. אני חושב שמעריב עושה מאמץ גדול לקיים איזו רוח של אחדות וכו'. איני יודע אם יש הרגשה בציבור שעוד פעם לא יקרה הדבר ולא יהיו פנצ'רים כאלה. על כל פנים, דבר זה אינו נתון בידי העיתון. על כן אני אומר: לא נתבקשנו לייעץ לממשלה מה עליה לעשות כדי להחזיר אמון באמינות שאיננה. וגב' מאיר, אנו כמעט בכל יום הודרכנו על-ידי שר הביטחון והרמטכ"ל וראש המודיעין, וידענו [על] מצבים הרבה

15. העיתונאי ראנדולף צ'רצ'יל (Randolph Churchill) פרסם את ספרו על מלחמת ששת הימים (*The Six Day War*) זמן קצר לאחר שנסתיימה המלחמה.

16. האלוף גביש גויס במהלך המלחמה למילואים בתפקיד מפקד גזרת מרשל (מרחב שלמה).

17. הכוונה לווילטר בראון, הצנזור הראשי, שנכח אף הוא בפגישה.

יותר חמורים, שבכלל לא פרסמנו אותם. נתנו יד לדיווחים שידענו מכלי ראשון שהם לא מתאימים למצב האמיתי בחזית, ועזרנו במו־ידינו ליצור מצבים, שלא היו קיימים. על כן אני אומר: זה לא התחיל אצלנו, ובמידה שפרסמנו מה שאת קוראת 'רכילות', ויש שם גם רכילות וגם התבטאויות שאנו יודעים על דברים שהיו, אני יכול לומר לך שאצלנו החליטו להפסיק לפרסם את מאמרי הפיגרו [עיתון צרפתי נפוץ] שאסף בפחי־אשפה או שמע בעצמו, ובכל יום באים ומטלפנים לנו ויש לי קשרים בחו"ל, ונאמר לי ששלחו איש מיוחד מהניו־יורק שצריך לדבר רק עם איש זה, ואם יכול אני לעזור לו לקיים פגישה וכו', ואז האיש ידבר אתו באופן די גלוי. כלומר, מלבד כל הדברים האחרים – יש התרופפות של המשמעת בצבא, ובצמרתו. לא דיברו כל־כך הרבה במשך עשרים וחמש שנים כמו שדיברו במשך עשרים וחמישה ימים אלה... ימים כאובים וחמורים אלה, בהם ישבו ברוב הפיקודים אנשים עם אוזניים כרויות, אוזניים של אזרחים, ששמעו ואולי גם רשמו ואולי אפילו הקליטו. כלומר – זה לא יצא מהעיתונות, שאנו הלכנו וצברנו וחיפשנו. את זה אפשר היה למצוא בכל מקום, שם נשרפו עשרים טנקים ישראלים – כאשר היו שם עשרים עיתונאים. גם אני קורא את העיתונים, ולפעמים פה ושם איזה מאמר מקפיץ אותי ואני מתיר מדי פעם פרסום מאמר במעריב שלבי אינו שלם אתו, אבל חושב אני שצריך לתת איזה פתח לביטוי הרגשת הדיכאון שישנה בארץ, ואיני רוצה שיורידו ראשים, אבל צריך לעשות איזה דבר. מחר יכולה לפרוץ, חלילה, מלחמה, והציבור צריך להאמין שכל קורבן שנפל (במלחמה) לא היה קורבן־שווא. ההרגשה הזאת, לדאבוני הרב, אינה קיימת. ואשר לסיור העיתונאים שהיה בגדה המערבית, כאשר צריכים היינו להתאסף שוב, אחר שביקרנו אצל כל האלופים ושמענו פה ושם רמז – הייתי אני זה שביקש להשפיע שהאלופים לא יופיעו בצוותא בפנינו, כאשר התאספנו יחד וביקשתי מאלוף גונן, שאם יש לו חשבונות שלא יעשה זאת בהזדמנות זו ושניפרד בשלום. על כן, יש צינורות יותר חמורים מאשר העיתונות, שמרעילים את האווירה. אין לי עצה ואני מאחל לכולנו שנוכל להתאפק והציבור יאמין שוב בדברים שהאמין בהם עד עתה. היו לי הזדמנויות רבות לנחם הורים, שבניהם נפלו, אך גם אצלם מנקר כמוח הספק, אם ילדיהם לא היו קורבן של טעות או מאמץ מלחמתי.

מר נ' [נח] מוזס [העורך האחראי של ידיעות אחרונות]: לא אחזור על דברי דיסנצ'יק ושוקן. אני חבר בוועדת הצנזורה והיה שם דיון על נושא זה. יש כאן שתי בעיות: 1. בעיות צבאיות, שגורמות בעיקר להתמרמרות בקרב העם והחיילים. באים היום למערכת חיילים ומספרים מעשים שהיו. על כן הצעתי שהרמטכ"ל או מישהו בשם צמרת הצבא יודיע שהוקמה ועדת חקירה ובודקים דברים ומישהו ידבר על הנושא הזה. דבר זה בעצמו היה מרגיע את הרוחות. ישנה הרגשה ששום דבר לא נעשה, וזה לא טוב. אילו היתה הודעה מוסמכת מטעם שר הביטחון או הרמטכ"ל, שדנים בזה, ולא כאן המקום לנסח זאת, אבל העורך ידע שהצבא עושה בנדון וכבר עתה ומיד ולא דוחים זאת, ואילו היתה הודעה בשמך, זה עצמו היה מרגיע. 2. כפי שנאמר כאן, ושמעת – גם אני בהחלט חושב וגם ד"ר רוזנבלום [מעורכי ידיעות אחרונות] ואחרים ציינו, ושמענו דברים מאוד לא נעימים ממפקדים, האחר על השני. אבל זה לא הכול, ולא אחזור על הדברים.

גב' חנה זמר [עורכת דבר]: לא צריך לקחת את העורכים למפקדים.
 מר מוזס: אבל אז הם היו באים אל העורכים. זו אווירה איומה. יש עניין גם מטעם החוגים
 הממשלתיים, ויש ביניהם כאלה שניצלו את ההזדמנות הזאת --
 רה"מ ג' מאיר: השר [יעקב שמשון] שפירא [שר המשפטים] התפטר מהממשלה. מה אתה
 רוצה עוד שיעשה? שיתלה את עצמו?

מר מוזס: [יש תחושה] של שמחה לאיד של האחד נגד השני... זה בא מכל הצדדים ומכל
 מיני אנשים, שהם מזינים אותם. אני חושב, ואיני יודע באיזה פורום, אבל צריך להפסיק
 זאת. אני מצטער שהשיחה אתם מתקיימת היום בעניין זה ובצורה זו. אבל לא כך המצב
 שרק אנחנו אשמים. אני רוצה שתביני: יכול להיות, ושמענו אותך ואני מקווה שכל אחד
 ישמור לא להוציא את הדברים שנאמרו כאן החוצה. אבל העניינים הרבה יותר חמורים,
 בעיקר בעניין הצבא.

רה"מ ג' מאיר: אומר משהו בעניין הממשלה. בחדר זה איני יודעת כמה עשרות פעמים
 ישבה הממשלה בימים אלה. היא ישבה שם מיום כיפור, כולל יום כיפור ועד אמש, וכמעט
 שלא היתה החלטה שקיבלה הממשלה כאן — שלא התקבלה פה-אחד. לכן איני יכולה
 להיות אחראית על מה שאומרים לך שרים אחר הישיבה.

מר [דוד] פדהצור [עורך למרחב]: אסתכן ואומר שהעיתונאים, ואולי העיתונות כולה
 משקפת [משקפים] פחות ממה שמתרחש בקרב הציבור. אינני מתיימר לומר מה הלכי-הרוח
 בציבור, ואיני יודע אם יש איזה קנה-מידה אובייקטיבי לקבוע זאת; אבל מה שכתוב
 בעיתונים — זה הרבה פחות חמור ממה שמדברים אנשים ברחוב והעיתונות אינה מצטטת
 אותם. לאנשים יש זכות להתבטא, או אפשר להבין אותם אם הם מתבטאים בכאב, גם אם
 אינם יודעים את כל הפרטים. גם אנו לא יודעים את כל הפרטים. מוכרחים להביא זאת
 בחשבון: הציבור שואל שאלות שנעשות קשות יותר אחר שאנשים רמי-דרג, מהמישור
 המדיני והצבאי, הציבו סימני-שאלה בפומבי, ולא רק בפגישות אתנו. ובאותה מידה שיש
 מי שמחפש ראשים לעריפה, יש מי שמחפש ראשים להכתרה. עלינו להיות ערים גם למצב
 זה. יש מקורבים ומרוחקים. כל אחד פועל בחזית שלו. ואני חושב שכמעט כל מה שאנו
 אומרים כאן — פחות או יותר, מלבד העניין הזה שאני חושב שפורום זה נתן לו ביטוי,
 ואיני חושב שבעיתונים הועלתה תביעה כל-כך חד-משמעית לפתרון אישי זה או אחר; איני
 זוכר, ויכול להיות שנכתבו מאמרי-ביקורת ואולי גם מעבר לזה — האשמות. איני מזדהה
 כאן ואיני בא למתוח ביקורת על דברים שנכתבו. אבל אם אנו נמצאים בסיוור, שבו, במקום
 בו היינו... לא שמעתי כל מה שכל אחד מהאלופים אמר בפני כולם, ודאי לא בשיחות
 מפה לאוזן, אבל אצטט מה שאמר לי עורך-עיתון חשוב אחד, שעבר בחזית מגזרה לגזרה,
 והוא אמר לי כך: אנו הולכים מאספת-בחירות אחת לשנייה. אם זה המצב — אינני מבקש
 בזה לנקות את העיתונות מפגמים שהיו בה, אבל זה מצביע על מצב חמור, שלא צריך
 להרבות בדברים כדי לתאר למה הוא עלול להוביל. ב. צריך להביא בחשבון שהעיתונות
 מופיעה כנאשמת לא רק על-ידי הממשלה וראש-הממשלה, אלא על-ידי הציבור. אפשר
 לראות זאת במכתבים למערכת ובמאמרים שנכתבים על-ידי עיתונאים בעצמם, ששומעים

שעיתונאים טשטשו דברים לפני המלחמה, ובעיצומם של קרבות וגם היום אם רוצים לדעת את האמת צריך ללכת לעיתונות הזרה. במילים אחרות – חשבו את העיתונות העברית לגרורה של עיתונות העולם... אינני אומר ש'קול ישראל' חייב לדווח על מה שכותב כל עיתון בעולם. אבל יש אנשים הסבורים כיום שהאמינות של העיתונות בארץ נפגמה, ובוזה לא צריך להיות מעוניין [צריכים להיות מעוניינים] לא צה"ל ולא הממשלה. רציתי להוסיף כמה מילים: אתמול קיימנו דיון בוועדת הצנזורה. אני חושב שמעבר לדאגות הצנזורה ולפנים משורת הדין העיתונים קיבלו סייגים חמורים למדי עליהם, ונמנעו במשך תקופה ארוכה למדי מחיטוט והשמעת ביקורת, בשעה שהביקורת הזאת עלולה היתה ליצור רושם שאנו מחפשים לנו אשמים, ובעיקר כאשר היתה עלולה להכאיב למשפחות שלא יכלו עדיין להחלים מההלם של המכה שהונחתה עליהן. אני אומר בסוף דברי כך: אני חושב שצריך ללכת ולכתוב הכול ולפתוח את העיתונות לכל מה שמתנהל בממשלה או בצבא. אבל אני חושב שעלינו להיות ערים לכך שבמדינתנו [אנחנו גורמים לכך] שהציבור לא יבקש לקרוא בעיתונים. לא מדובר על האמת המוחלטת, אלא לא יבקשו לקרוא בעיתונים כדי לדעת את המצב לאמיתו, אלא הקהל יהיה ניוון משמועות.

רה"מ ג' מאיר: על זה אני מדברת!?

מר פדהצור: אני מוכרח לומר לך גם את זה. כי הפרופורציה בין דברים אלה ובין האמון לעניין האשמה – אני חושב שאצלך קצת נתעוותה. אני חושב שעניין העמדת אצבע מאשימה כלפי איש זה או אחר, שאותו מאשימים – אין להצדיק זאת. אבל מצד שני – צריך להביא בחשבון שמה שהציבור מבקש לדעת זה לא מי יועמד לדין, אלא יש לו שאלות רבות, שהוצגו לא רק על-ידו, אלא על-ידי אנשים מוסמכים. אילו היו העיתונים מוצאים דרכים לרמוז ולכתוב כל מה שנאמר להם בשניים-שלושה סיורים – הם היו נוהגים בחוסר

אחריות והחטא היה הרבה יותר כבד.

מר י' [יעקב] עמית [עורך על המשמר]: אינני יכול לומר שאני שבע-נחת מכל מה שעמיתי כותבים בעיתונים. אבל יותר מכפי שמדאיג אותי הכתוב בעיתונים – צריך להדאיג את כולנו הלך-הרוח בקרב הציבור. מבחינה מסוימת – העיתונות משמשת מעין טרמומטר. ועל-ידי שבירתו – לא נרפא את המחלה. צריך להודות שמהו יש. לא אקרא לזה 'שבר', כי זאת אולי מילה חזקה מדי. יש דבר שכמוהו לא היה בשום מלחמה ממלחמות ישראל. אני זוכר את מלחמת-השחרור, והיתה אז מלחמה ממושכת, עקובה מדם; היישוב היה קטן, כש-מאות אלף איש, וקורבנות לאין-ספור. גם מבחינה אבסולוטית, גם מבחינת שיעור האחוזים. ובכל זאת – היתה רוח אחרת בקרבנו. יש משהו המתרחש בתוך העם, בנבכי-העם, והעיתונות נותנת ביטוי, אולי לא מלא, והיא מהווה מעין טרמוסטט המבטא באמת מחלה. השאלה – כיצד נלחמים, נאבקים ומרפאים מחלה זו. יש מי שאומר: טוב, אולי נרגיע את הקהל: נאמר שתקום ועדת חקירה; הדבר ייחקר; אני חושב שזה לא יכול להיות כך, שתהיה חלוקה בין ציבור השואל שאלות ובין הנהגת המדינה, שמטעמים מובנים, מטעמי אחריות, כאשר אנחנו עדיין בתוך המערכה ולכותל אוזניים ולאויב אוזניים וכו'. אני חושב שאי-אפשר שהנהגה של המדינה, בצורה מוסמכת – בכמה וכמה עניינים לא תגיד

את דברה. עוד לפני כל חקירה שהיא. איני חושב שיכולה להתקיים חלוקה זו של שואלים עד איך-קץ וניזונים מהלכידרוח וחיילים, שראו מה שראו, בייחוד בימים הראשונים של המלחמה. אני חושב שבעיקר נובע הדבר ממה שקרה בימים הראשונים. ואני רוצה לומר, שלפעמים גם אני נפגש עם חיילים, ולא הייתי בסיוור שהוזכר כאן מטעמים אישיים, אבל אני נפגש עם חיילים ויודע שבקרב החיילים יש גם אחוות-לוחמים ולפעמים הם בעצמם מושפעים מהתגובות בעורף. לכן, אולי צריכה לקום ועדת חקירה, ואם כן – שתקום. אבל אני יודע שכמה וכמה הסברים מפי ראש-הממשלה, מפי אחרים – היה בהם משום הסבר, ראשית של הסבר מרגיע, ולא ייתכן שתימשך התסיסה הזאת, שאי-השקט בקרב הציבור יימשך. ולא חשוב, והעיתונות באמת אינה העיקר כאן. גם אם היא תשתוק, יאמרו שאינה אמינה ואינה מבטאת את דעת-הקהל. ישנה דעת-קהל שאינה טובה. אני חושב שהממשלה חייבת להיות מודעת לעובדה זו. העיתונות היא המראה המשקפת במידה ידועה את פני היישוב, שכמוהם לא ידענו בשום מבחן ממבחיני ישראל והיו חמורים לאין ערוך יותר. על כן – ועדת חקירה, ויוחלט מתי ואיך וכיצד. אם נכון מה שחברים מספרים על מפקדים ומדברים כך, אזי עלינו לשלוט בחומר הזורם אלינו. אני חושב שהממשלה צריכה להיות שוררת בביתה. אם ישנם דברים כאלה בצה"ל, לדעתי ראש-הממשלה שמעה את הדברים וזו עדות נאמנה מפי חברים שהיו שם. צריך לתת על כך את הדעת ולהידרש לשורשי הדברים – מה קורה כאן. הכרנו את צה"ל במשך שנים רבות, ותמיד בכל פגישה עם צה"ל, לפני המלחמה, היינו מופתעים לטובה מפשטות ההליכות וכו'. מה קורה כאן עכשיו? מישהו צריך לשאול את עצמו והפיקוד בצה"ל צריך לשאול את עצמו – מה קורה כאן? לא ייתכן שהציבור יתסוס וישאל ולא תהיינה תשובות לכך מיד. ראש-הממשלה דיברה וכן שר הביטחון ולאחרן יריב¹⁸ היתה הופעה מרשימה מאוד בטלוויזיה. יש לממשלה מה לומר גם עכשיו, עוד לפני שתקום ועדת חקירה. לא ייתכן שבכלל ישאלו כאן שאלות ולא יהיה מי ששייב עליהן.

רה"מ ג' מאיר: רבותי, אני לא מסכימה שתעשו לי עוול. אמנם מותר לכם לעשות זאת, אבל בלי הסכמתי. מה שאמר כאן פדהצור, ומה שאמר עמית ואמרו גם חברים אחרים – אלה דברים מאוד חשובים. לא על כך התאוננתי.

מר פדהצור: אבל אנו מצאנו את ההזדמנות לומר לך את הדברים האלה.

רה"מ ג' מאיר: אם כן, תאמר שאתה אומר זאת, אבל לא כתשובה למה שאמרתי קודם לכן מר פדהצור: אמרתי גם תשובה.

רה"מ ג' מאיר: יש הכדל. אני ערה למה שקורה בציבור לא פחות ממישהו מכם. אמרתי זאת בפעם האלף ולא עולה על דעתי שנעבור על כך סתם לסדר היום. אבל יש הבדל בין מה שאתם מדברים עליו ובין מה שנאמר כאן, שיחד עם בקשת-חקירה ישנו כבר פסק-דין. זה כל מה שאני אומרת.

18. במהלך המלחמה מונה אהרון יריב, ראש אמ"ן לשעבר, לעוזר מיוחד לרמטכ"ל, ושימש בתפקידי הסברה.

מר [משה] ז"ק [מעורכי מעריב]: אני מצטער וכואב מאוד על הדיון שלנו הערב. אני אומר שהוטחו האשמות נגד הממשלה והן היו גם נגד עצמנו, שאנחנו בתקופה של ערב המלחמה היינו כולנו שקועים בוויכוחים אחרים וגם העיתונות עצמה, ולא ראתה את הסכנה העיקרית, שהיא קיימת; ועתה, אחר הדברים שאמרה ראש-הממשלה בקשר לסכנות החיצוניות, כאשר אנו יודעים שהיא החייל הראשון במערכה המדינית שצפויה לנו, אנחנו מטרידים אותה בנושאים אלה, שעליה לעסוק בהם עתה – בברק-בית פנימי. ייתכן מאוד שבדק-הבית צריך להיעשות, אבל אני סבור שלא היינו חייבים להעלות זאת עכשיו, אחרי מה ששמענו שעלול לקרות לנו כעבור כמה ימים, וראש-הממשלה תתפנה עכשיו לעסוק בברק-בית. זו דעתי בעניין זה. אני חושב שיש סולם עדיפויות. והנה, הממשלה והעיתונות הפכו את סולם העדיפויות ערב המלחמה, וכך אנו הופכים גם עתה את הסולם, כאשר אנו בתוך המלחמה. ראש-הממשלה שמעה את הדברים שנשמעו, אבל איני סבור שהיא צריכה וחייבת לשים את הדגש כבר עתה על בדק-הבית.

מר [מארק] גפן [מעורכי על המשמר, שימש גם יו"ר ועדת העורכים]: אני מודה על האמת, שלא אוכל לדבר בביטחון גמור שמה שאני אומר עתה – אני משוכנע שזה אמנם צודק. אין לי דעה ברורה כל-כך בעניין זה, משום שיש דברים לכאן ולכאן. אם אומרים, למשל, שיש הורים שכולים, הרוצים לדעת על המחדל – זה עניין קשה מאוד. אני מקבל מכתבים למערכת מהורים שכולים והם מבקשים לדעת דבר יחיד, וזו התרעומת העיקרית שלהם – היכן נפל הבן, כיצד נפל, וכנראה שלמלחמה הזאת לא באו עם יחידות מסודרות, כמו שנהוג בימי-שלום, עם תוכנית מסודרת, ובאים ומספרים להם ויושבים אתם. אבל הם שואלים את השאלות האלה. אין פירוש הדבר שמה שתואר כאן על הציבור, שמדברים כך או אחרת, וגם בחזית מדברים, שכל זה מדויק. אומר דבר אחד על עצמנו: לא יהיה הוגן, ואני משוכנע שלא יהיה נכון שנגיד, שמקום יחיד שלא היה מחדל בו הוא העיתונות, כלומר: שאנו היחידים שלא חטאנו בכל התקופה הזאת. אני חושב שמה שאמרה ראש-הממשלה, שזה קורה פה ושם וזה יכול להיות יותר מאשר דבר מקרי – ניצול לרעה, במידה מסוימת, של הידע שבידינו. נכון ששמענו בחזית, כאשר הלכנו לשם, מפי אלוף אחד דברים שיש בהם האשמה כבדה, שלא ניתן פרסום לגזרה מסוימת והמתים שלה לא זכו לפרסום רק מסיבות פוליטיות... זה דבר חמור מאוד.

מר [מאיר] בראלי [עורך אומר]: הוא אמר שזה נעשה כך משום שהוא המפקד של אותה גזרה.

מר גפן: הוא אמר: אני יכול לדאוג לעצמי ואדאג לעצמי, אבל למתים לא היה מי שידאג... אני אומר שגם כאשר שמענו את הדברים – אין זאת אומרת שעלינו להיות מעביר אוטומטי של דברים כאלה לעיתונות. זה לא היה צריך להיות סימן שהעיתונות היתה צריכה להעביר את הפוליטיזציה הזאת, והיא העבירה זאת בצורה כזאת או אחרת. אמרתי ואני חושב שנכון לומר לעצמנו, שגם אנחנו צריכים לבדוק את עצמנו. נדמה לי שראש-הממשלה לא התכוונה לכך שלא נעסוק בשאלות שמעסיקות את הציבור, עם שלושה סיגים, שהייתי אומר שהסתמנו בדיון בוועדת הצנזורה. אמרנו שלא ניתן פרסום ואיננו נותנים פרסום לכל

סודות צבאיים, שיכולים להועיל לאויב. זה דבר ברור ואיש לא עורר על כך שאלות. נאמר שלא נעסוק בביקורת של מפקדים שנתנו פקודה כזאת או אחרת, ויש בעיתונים, בעיתון זה או אחר ידע, שהוא כמעט-בדוק, שמפקד זה או אחר אינו בסדר, אבל כל עוד הוא מכהן בתפקידו ונותן פקודות – אי-אפשר לפרסם דברים כאלה עליו. דבר שלישי: עניין המורל. זה הדבר המסובך ביותר. לא לפרסם דברים שפוגעים במורל הציבור.

לעומת זאת היינו סבורים שהשאלות שנשאלות מימים שקדמו למלחמה, ממה שנקרא 'מחדל מודיעיני', ובלי להיכנס לפרטים מודיעיניים, ואחר שהרמטכ"ל אמר, בריאיון פומבי, שלא היתה לו התראה מספקת – הציבור שואל מה פירוש הדבר. מה לא ניתן לו ומי לא נתן זאת. דבר זה נאמר. ואפשר להמשיך בפגמים כאלה או אחרים שהיו במלחמה, במידה שאינם פוגעים באותם סייגים שדיברו עליהם – עניינים של מורל. יכול להיות תיאור של קרב, שיכול להיות כה מזעזע, והיו כאלה, שלפי דעתי הם אסורים היום בפרסום. כאשר זו תהיה היסטוריה אפשר יהיה לתאר זאת. אבל היום – אין צורך בכך. כל מה שנקרא פוליטיזציה בקצונה הבכירה – לא צריך לכתוב על כך ומי שחושב שצריך לעקור אותה חייב לנהוג לפי זה. היא עובדה קיימת ובמידה רבה עם הגברת קצב הפרסומים, שמדאיגים את ראש-הממשלה. זה החל מאותו רגע כאשר הפוליטיזציה הזאת נתנה אותותיה. האמת היא שבמערכות העיתונים ידעו על שיחות בקווים ישירים, לפני פרסום הדברים על התבטאויות כאלה או אחרות, וזה היה בקווים טלפוניים פתוחים, אותם שמעו אנשים שונים. ואלה דברים שהגיעו לאלפי אנשים ולא למערכות העיתונים בלבד. על כך, תהיה זו תמימות אם נחשוב שפורום כזה של עיתונאים, בעלי גוונים שונים, יקבע קו אחד של פרסום. אבל אם אפשר – אולי בפורום מצומצם אפשר יהיה לקבוע סייגים, שיהיו מקובלים על כולם והשאר יהיה פתוח. אפשר להביע משאלה שהעיתונות תהיה אחראית יותר. אני מזדהה בהחלט עם ראש-הממשלה, שאם היו מאמרים שתבעו התפטרות, ואני אומר שלא מטעמים של המלחמה אלא מטעמים של עשיית דין לפני הברור, דבר כזה לא יכול לקרות לא בימי מלחמה ולא לגבי אנשים בכירים כאלה או אחרים, אלא זה לא חל לפי חוקים מקובלים בישראל גם על אזרחים פשוטים.

מר [שבתאי] הימלפרב [עורך העיתון בשפה הרוסית נאשה סטרנה]: עורכי העיתונים העלו נושאים אחרים מזה שהעלתה בפנינו ראש-הממשלה. אני חושב שהתמונה לא תהיה שלמה אם לא נצביע על כמה תופעות שלעיתונות הגיעו שמועות, לחישות והשמצות. גם אני השתתפתי בסיוור בגדה המערבית של התעלה ושמעתי אותן מפקד בכיר שאמר, לא פחות ולא יותר, שזו המלחמה הראשונה שניתנו בה פקודות שלא מתוך חישובים אסטרטגיים אלא פוליטיים וכתוצאה מכך נהרגו עשרות אנשים. את הדברים האלה שמעו עורכי עיתונים. איש לא הגיב על כך. אבל שמעו זאת גם חיילים, או אנשים שהיו באותו מעמד. הם שמעו והם מעבירים את הדברים הלאה. צריכים היינו בעניין זה לשאול את אותו מפקד, על סמך מה הוא אומר אותם דברים ומתבטא בצורה כזאת?

ב. מי שעקב במלחמה זו אחר מה שמתרחש במטה – בשטח ההסברה בבית סוקולוב [בית אגודת העיתונאים בתל-אביב] יכול היה להבין את הסלידה ושאט-הנפש ממה

שהתרחש שם. כאשר התרוצצו עשרות כתבים ישראלים ועסקו ברכילות, בהפצת-שמועות והשמצות, כאשר הרושם היה שבחלקם הגדול היו ללא-תועלת מבחינת המטרה שלשמה נקראו לשירותים אלה. אני חושב שאחת התופעות שצריך למנוע אותן בעתיד זה אותו מקור שיש לו חלק לא-מבוטל במערכת השמועות וההשמצות.

גב' חנה זמר: שמתו לב שראש-הממשלה אמרה שנאמרו כאן דברים רבים שלא נגעו למעשה ישירות לנקודה שאת ביקשת בה התאפקות. אינני חושבת שאת צריכה להצטער במיוחד על כך, ואיך היה אומר [יוסף] שפרינצק¹⁹ 'היתה שיחה טובה, למרות שהיתה קשה'. אנשים היושבים כאן מרגישים בצדק שהם מחזיקים את האצבע על הדופק של הציבור, ואלה אינם רק כותבי המאמרים ולא רק אותם מאמרים שמתפרסמים, או נכנסים. לכל אחד יש את החבילה שלו, ואלה מכתבי-הורים; לי יש למעלה מאלפיים גלויות מהחזית. איני יכולה לומר שהכול הולך בכיוון שנשמע כאן. עובדה היא, שלמרות כל הטענות שיכולות להיות ולמרות כל מה שאנו ראינו ושמענו לא רק בסוירים אלא במפגשים – היתה התאפקות גדולה מאוד מצדנו, שהיא אנטי-עיתונאית מובהקת. אינני רוצה גם שתישארי ברושם, שאנו התרשמנו, שכל צה"ל עוסק בפוליטיקה. האמת היא שכל זה מסתובב סביב שניים עד חמישה אנשים. לא שמענו זאת מכל המפקדים שנפגשנו אתם, ולא נוכל להצביע על חמישה כאלה, אבל ההתאפקות שהיתה אצלנו נפרצה בימים האחרונים, אולי כתוצאה מההרגשה שאחרי ככלות הכול כבר שבוע או עשרה ימים שאנו בהפסקת אש; כשם שאני בטוחה שלמרות שלא נהנית לשמוע כל מה ששמעת כאן, בגלל העובדות שהועלו בפניך, היה זה טוב, וגם מה שאמרת לנו את: זה לא נפל על אוזניים אטומות בלבד. מאחר שאנו יודעים שהעניין עדיין לא גמור, ויכול להתחדש, אני חושבת שדברים שהם לא טובים – לא רק למורל הפנימי – וזה לא מדאיג אותי כל-כך, אך יש הבדל בין מה שאלפים או רבבות מדברים ובין מה שנכתב שחור על גבי לבן ומתוסף אצל סאדאת, ולכן אני חושבת שיש דברים שעד אחר שנהיה בטוחים שאין יותר מלחמות, זה עניין של הכרעה של כמה ימים, ואז אנו יכולים להתאפק בהחלט, אבל אני בטוחה שאחרי השיחה הזאת תהיה התאפקות-יתר גם באותם מקומות שלא היתה עד כה.

רה"מ ג' מאיר: כאשר מלאו לעיתון דבר חמש שנים – במקרה היה ביאליק באמריקה. חברי תנועת העבודה שם סידרו לכבודו איזו מסיבה והוא דיבר. הוא נתן אז דפניציה [הגדרה] – מה זה עיתון; הוא אמר כך: עיתון זה דבר שדומה לפסל של אבן. מה עושה הפסל – בעצם? הוא זורק את הפסולת עד שמופיעה דמות. ועורך של עיתון צריך להיות גם הוא פסל. הוא צריך לקחת את היום כולו, לזרוק את הפסולת ולהשאיר את הדמות. מר פדהצור: זאת עושה אצלנו הצנזור...

וולטר בראון [הצנזור הראשי]: הלוואי והייתי מצליח בכך.

רה"מ ג' מאיר: אתה חושב שמלבד דברים שאסורים על-פי הצנזורה, כל השאר זו אמנות? ... לא נכנסת שום פסולת, חס וחלילה? יכול להיות שזו גישה 'אלט מודיש' [סגנון מיושן] ולא

19. מראשי מפא"י והיו"ר הראשון של הכנסת.

מובנת. אני זוכרת שהירשברג היה בארץ בשנת 1924, עם בואו מברית-המועצות, והוא אמר ששתי המדינות שיש בהן עיתונות משעממת ביותר הן ברית-המועצות וארץ-ישראל. פסולת לא היתה שם הרבה, ולכן זה היה משעמם... ברוך השם, אינני עורכת עיתון ולא כותבת בעיתונים ושום דבר דומה לזה איני עושה. אין לי כל אפשרות מקצועית לדעת כיצד צריך לערוך עיתון. אבל אני עדיין סבורה שעיתון רציני צריך להיות גם מכשיר מחנך, כי אחרת – כל אחד יכול להיות עיתונאי, וכל מה שמגיע לעיתון הולך ישר לדפוס. אני יודעת היטב שהמלחמה הזאת מלווה מכאובים איומים וטענות שהן אולי צודקות, וודאי גם כאלה שאינן צודקות. אבל עם כל הכבוד לאלה שאמרו מה שאמרו, והיה אצלי מישוהו ואמר: היה עניין דאנקרק. זה נחשב ניצחון גדול לבריטים. האם עלה על דעת מישוהו שתוך כדי המלחמה תיערך חקירה – מה קרה שם ולמה ומדוע? לא קראתי את ספרות תולדות המלחמה הבריטית. אני מתארת לי שאחרי המלחמה – באיזה מקום עמד מומחה צבאי גם על עניין דאנקרק.

מר דיסנצ'יק: כמה גנרלים עפו אז, אבל לא חשוב.

רה"מ ג' מאיר: האם יעלה על הדעת לעשות זאת עכשיו? אני חוזרת ואומרת: אני מתארת לי שהרמטכ"ל צריך לערוך איזו בדיקה, כדי לדעת ולדעת בכנות מה קרה בדיוק, ואפילו מבחינה טכנית. הנה, הורידו הוראות כאלה; האם הן קוימו – או לא? מדוע לא קוימו ומי לא קיים? הוא צריך לעשות זאת, לא כן? או שקודם-כול עליו לפעול, בלי כל חקירה. רבותי, מתי היה צריך לעשות זאת? חנה זמר אומרת שעכשיו, כאשר יש כבר הפסקת אש, צריך לגשת לעניין הזה. עם כל הכבוד לכם, אינני יודעת כמה ימים כאלה עומדים לרשותנו. אולי [האלוף] שלמה גזית [מתאם הפעולות בשטחים] יודע? מאז הפסקת האש – כמה ימים לא היו לנו הרוגים או פצועים?

אלוף ש' [שלמה] גזית: אין יום אחד בלי הרוגים או פצועים.

רה"מ ג' מאיר: על מה אנו מדברים? האם היום או אתמול היה שקט?

אלוף ש' גזית: כבר הערב עלה מספר האבדות מ-1854 ל-1860.

רה"מ ג' מאיר: על מה אנו מדברים? אתם רוצים שראש-הממשלה תאמר: זה וזה לא היה בסדר ופה ושם לא היו הדברים בסדר. מהיכן יודעת אני את כל הדברים האלה? איני יכולה לומר אלא דבר אחד: שבהזדמנות ראשונה תיערך חקירה, ולא נעבור על כך לסדר-היום.

מר מוזס: תאמרי שאת בודקת זאת.

רה"מ ג' מאיר: מה אני יכולה לבדוק בטרם ייבדקו הדברים קודם-כול בדיוק, אך אתם רוצים. ישנו מישוהו העוסק במלחמה איומה זו, ומה אתם רוצים שיעשה? אין לי טענות אליכם, כי יש קהל, ועליו בוודאי אין לי טענות במידה שזה נשאר בונה-פידה [בתום לב]. יש שאלות כאובות מאוד וצריך לקבל עליהן תשובה. לי נדמה (תודה לאל – איני עורכת עיתון), שאילו הייתי עורכת עיתון הייתי אומרת כך: יש בעיות, יש שאלות, יש מכאובים, אבל רבותי: לא בתוך הקרב נברר זאת. ואין לי הרבה דרך-ארץ, היות ואיני יודעת על המפקדים שלנו, כי מצד אחד הם כאלה שכל צבא היה מתפאר בהם; אך אם מלווים הם מעשים גדולים עם דיבורים קטנטנים – חבל לי קודם-כול עליהם. אבל אני

שואלת אתכם: כל זה מוכרח להגיע לידי ביטוי? על גרולת הפיקוד שלהם והמנהיגות בצבא – אדרבה, אתם יכולים לכתוב ולכתוב. אבל אם זה יהיה בלי דקירה במישהו אחר – זה לא יכול להיות כבר שלם? ... עדיין לא היתה ישיבת-ממשלה אחת, שחצי שעה יהיו מוקדשים בה קודם-כול לצווים שמביא השר ספיר, וזה גם כן קשור קצת למלחמה; לא היתה חצי-שעה אחת, במשך כל הימים והלילות שישבנו כאן, בה דנו בעניין שאינו קשור במלחמה. לכן, הדבר הקל ביותר שיכולה אני להסכים לו, שבעם הזה ובתקופה הזאת יש לנו בי-שמזל שיש לנו ראש-ממשלה שאינה מוצלחת. תאמינו לי, אם תכתבו על כך – לא אבוא אליכם בטענות. היה זמן שכמעט כולכם עסקתם במצווה זו. באתי אליכם בטענה אחת? האם עלה הדבר על דעתי? אילו היה כל זה מכון עתה נגדי – הייתי אומרת מילה אחת? יש מידת-טפשות שאלוהים נתן לי, ולא הייתי צריכה להוסיף על זה ולהזמין אתכם להתאונן מדוע אתם כותבים נגדי. אדרבה – כתבו. אבל לאנשי הצבא, לאנשים שהיו בתוך הדברים האיומים האלה אינכם צריכים לעשות זאת. נדמה לי שלו הייתי עורך עיתון הייתי מחנכת את הציבור ואומרת: נכון, אבל רבותי, אנחנו עדיין בתוך המלחמה. ואנחנו דורשים מהממשלה, אם הדבר נחוץ בכלל, שבהזדמנות ראשונה תתפנה לכך. אינני יודעת, אולי אלה דברי-שטות בכל מאת האחוזים, אבל אחת מהשתיים: אם העיתון צריך לצלם את היום כמו שהוא, אז בסדר, אבל אם הפסולת יכולה ללכת לסל, לא בכדי שהדמות תהיה אידאלית ולא כפי שהִנָּה באמת – חלילה. אבל שישתקפו הדברים העיקריים והנכונים. ומר דיסנצ'יק: אני אומרת לך, שמה שמתפרסם בעיתונות העולמית, ההשראה והרכילות והאינפורמציה – כל אלה באים מכאן.

מר דיסנצ'יק: אבל לא מאנשים היושבים סביב שולחן זה.

רה"מ ג' מאיר: אני יודעת שגם בטיים, גם בניו-יורק ובניו-יורק טיימס לא כולם ידידים מושבעים שלנו. אבל קראתי, אם כי רק בזמן הטיסות שטסתי בזמן האחרון, את האקונומיסט [עיתון בריטי נפוץ], והרבה מאוד חומר מוקדש שם למלחמה. ובכלל – יש שם דברים אובייקטיביים, ואיני אומרת שהם מוחאים כף לכל דבר, אבל בעיתון שלך קראתי תרגום מאמר שפורסם בלונדון טיים, שהוא נהדר, מאמר של מומחה צבאי.

מר מ' [מירון] מדזיני [דובר משרד ראש-הממשלה]: הוא קיבל תדרוך כאן.

רה"מ ג' מאיר: וישנם דברים אחרים, אבל אם הטרדתי אתכם בדבר לא חשוב אני מבקשת סליחה. אבל בכלל – אין לי טענות על אף מילה אחת שנאמרה כאן, אדרבה.

מר דיסנצ'יק: אני חושב שאדבר בשם כל החברים היושבים כאן אם אומר כך: כשם שאת מרוצה מאוד שאינך קוראת עיתונים, אנו עוד יותר מרוצים שאיננו ראש-ממשלה...

רה"מ ג' מאיר: אבל אני אומרת שמי שרוצה בזה – זה מגיע לו...

גב' ח' זמר: תתפלאי, כי בכל זאת ישנם רבים שרוצים בזה.

מר דיסנצ'יק: אני רואה בחלק השני של הישיבה חשיבות רבה, כי משני הצדדים דיברו האנשים מאותו מקור של כאב. אני חושב שגם הוראות וסייגים לא יועילו כאן. אני רוצה להוסיף כאן, שאינך קוראת את כל העיתונים. היום ישנה בכל העיתונים הודעה, שהעיתון העולם הזה שכבר ארבעה שבועות הוא מופיע בלי אף תצלום של אישה ערומה אחת,

אבל חושף את ענייני המלחמה, והגיליון האחרון שלו נמכר כולו תוך יומיים והם הדפיסו מהדורה חדשה.

רה"מ ג' מאיר: על חטא אחד אני לא מוכנה להודות: מעולם לא לקחתי את העיתון הזה בידי, ומסיבה פשוטה: אין לי די חומר דיזינפקציוני [מחטא] כדי לנקות אחר-כך את ידי... מר דיסנצ'יק: גם אם נתאפק ונהיה אנחנו מאופקים יותר מכפי שהיינו – ואני חושב שהיינו כאלה – זה לא ישנה את הלך-הרוח בציבור כי צריך לעשות כאן משהו. אם הרמטכ"ל אומר בשידור טלוויזיוני, שלא היתה במלחמה זו אף הדחה אחת של אף מפקד, ומה שהציבור שואל – אינו שואל על ראשים, אלא הוא רוצה לדעת: אם חס וחלילה תתחדש המלחמה האם יינקטו כל האמצעים כדי שהמחדלים של יום הכיפורים לא יחזרו, חלילה? את מה שהיה – איננו יכולים לתקן, גם לא על-ידי התאפקות. כאן צריכה לבוא איזו אינפוזיה של אמון ואמינות, וזה לא בדינו.

רה"מ ג' מאיר: אם כך, אומר רק מילה אחת: היו ימים ראשונים, אך האם היה כבר גמר-המלחמה? האם יש קשר בין זה לזה? היו ימים ראשונים, עם כל מה שהיה בהם. האם בזה נגמר העניין?

מר דיסנצ'יק: לא.

רה"מ ג' מאיר: אם כן, היה איזה דבר בהתפתחות, ואני בכל זאת חושבת שאי-אפשר לומר באיזו מידה שהיא של אמת, שכך זה התחיל וכך זה נגמר.

מר דיסנצ'יק: איש לא אמר זאת.

רה"מ ג' מאיר: טוב.

הפגישה נסתיימה בשעה 21:20.